

UNIVERSITATEA „ALEXANRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

FACULTATEA DE LITERE

ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE

„DAMIAN STĂNOIU, DESTINUL UNUI CLERIC UMANIST”

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător științific: prof. univ. dr. Lăcrămioara Petrescu

Drd. Octavian Vasile Dărmănescu

Catalogat ca autor de dicționar¹, Damian Stănoiu depășește o întreagă pleiadă de scriitori prin însăși povestea vieții lui – acest avantaj trist și-l va recicla freudian, turnându-l viril și inteligent în mostre de un umor rămas aproape unic în literatura română. Alături de cei care au ales calea exilului, destinul scriitorului este, probabil, unul dintre puținele cazuri din literatura română de asumare a scrisului. Gestul de a pleca din cler – ce e drept, mai mult împins – și de a se dedica total scrisului din care cu greu a și trăit, reprezintă pentru mulți o dovadă clară de titanism, idee acceptată și luată ca stindard în motto-ul romanului *București-Sinaia*: „, Cel ce se învinge pe sine este mai puternic decât cel ce cucerește o cetate” (Schiller)².

Pornit de jos, cu doar patru clase primare, nu ca mulți din generația lui, s-a intersectat, în virtutea deselor meserii pe care le-a încercat pentru numai existența personală, cu o multitudine de caractere care i-au marcat dacă nu stilul, oralitatea scrisului. Viața lui a pendulat mai mereu între abisuri care reclamau decizii majore, precum cea din 1941 când, expulzat deja din cler, se reîntoarce la mănăstirea Căldărușani. Gest masochist și gratuit, căci peste câteva luni revine definitiv în avatarul mireniei și se căsătorește cu Elvira, o profesoară de lucru manual, care îi va supraviețui încă nouă ani. Însuși sfârșitul lui prematur, la 63 de ani, în urma recidivei unui cancer, trădează tușa roșie, dramatică, a unui destin parcimonios, îndulcit secvențial doar de imponderabila numită glorie literară, himeră banalizată prin repetiție, mai apoi, la stadiul de tiraj pentru supraviețuire.

Prezenta cercetare monografică istorică și literară încearcă o redescoperire a unui scriitor destul de cunoscut în epocă, aproape uitat astăzi. Singurele marginalii la biografia deja statuată – care, ca mai toate, inclusiv cele excepționale, cuprinde o anume rutină, cea a creșterii urmată de cădere – ar fi referințele din memorialistică, nu multe: I. Peltz³, Constantin Radinschi⁴ și, pe perioada de final a vieții, Mihail Șerban⁵. De o reală contribuție monografică, mărturia lui Mihail

---

¹ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura „Paralela 45”, 2008, p. 882.

² Damian Stănoiu, *București-Sinaia*, Editura Cugetarea, 1939, p. 8. Ion Nistor, un monograf deloc tangențial al scriitorului, este de părere că, dimpotrivă, Damian Stănoiu a rămas același monah inedit și incomod printre omologii săi – vezi, de exemplu, reîntoarcerea la Căldărușani, pentru doar câteva luni, ce e drept, în 1941– și că toată opera lui cu subiect monahal nu este decât o zugrăvire de sine, vezi Ion Nistor, „Prefață” la Damian Stănoiu, *Nuvela și romane*, Editura „Cartea Românească”, București, 1987, p. XXV.

³ I. Peltz, *Amintiri din viața literară*, Editura „Cartea Românească”, București, 1974, p. 175. Tot aici evocatorul trasează scurt o linie generală: „Fire delicată, amabilă, n-a supărat pe nimeni, n-a stârnit adversități, nu și-a bârfit confrății literari, dar nici nu i-a umbrit”.

⁴ Constantin Radinschi, *Să nu-l uităm pe scriitorul Damian Stănoiu*, în „Ziarul Evenimentul” (regional al Moldovei), nr. din 15 iunie 2002.

⁵ Mihail Șerban, *Amintiri*, Editura pentru literatură, 1969, București, p. 237-267.

Șerban rămâne, pe lângă aportul informațional inedit pe care îl aduce, o adevărată pledoarie pentru înțelegerea mai bună a lui Damian Stănoiu.

Evocarea conține și o indicație prețioasă: Damian Stănoiu era un om discret și iubea foarte mult copiii, îngrijindu-se de un nepot de-al fratelui său de la țară de a cărui educație s-a ocupat personal, nu fără și o anume dezamăgire. Potrivit prietenului său intim, Mihail Șerban, Damian Stănoiu a trebuit să plătească rapid niște scadențe trupești imuabile: „O perioadă de încercări și eșecuri i-a agravat și boala de nervi de care suferea într-o măsură oarecare. Devenise de o sensibilitate bolnăvicioasă. La un fapt care-l impresiona – ochii i se umpleau de lacrimi. Îl stăpâna o neliniște, o teamă permanentă, de tot ce-l înconjură... Suspecta pe toți oamenii din jur... Era nervos, irascibil, bănuitor”⁶. Plus, în scurt timp, cancerul de prostată, care nu l-a iertat. Mihail Șerban, la sfârșitul prețioasei lui evocări, introduce scena unică, reală, a întâlnirii cu fiica nelegitimă a lui Damian Stănoiu din perioada de dinainte de Elvira, întâlnire la Biblioteca Academiei Române. Existența istorică a acestui copil o putem urmări, foarte probabil, și în schița *Păpușa* (din volumul *Furtună în iad*, 1942) unde autorul descrie emoționat un copil în creștere. Tot de o tulburătoare rememorare este și publicarea de către evocator a *Testamentului meu*, o ultimă dare de seamă, scurtă, reprezentativă pentru umila lui stare materială. Printre alte dispoziții, testatorul recunoaște meritul Elvirei de a fi stat lângă el, un om, credem noi, celebru și capricios: „ (...) mi-a fost tovarășă bună și devotată”⁷.

Critic literar, Damian Stănoiu rămâne prețios exact cu domeniul circumscris mediului monahal, deoarece biografic și probabil deloc întâmplător, autorul a trăit anterior printre personajele sale. Și oricât ne-am împotrivi acestei legături, oricât am preaslăvi geniul creator, independent de viața reală, trebuie să recunoaștem că la Damian Stănoiu stilul – după George Călinescu cel mai valoros aspect al operei lui⁸ – ni-l dă chiar coabitarea anterioară cu viitoarele lui personaje. Dacă păcatul este o dovadă de umanism, o garanție molcomă a realității, să zicem, decăzute, atunci opera scriitorului, prin chiar personajele sale, probează umanismul asumat al lui Damian Stănoiu. Excepcând rarele oaze de malițiozitate, scrisul lui este umoristic, palmat satiric – de citit ”pedagogic” –, nu intenționează înfierarea, așa cum a citit patriarhul, care, după o

---

⁶ *Ibidem*, p. 249.

⁷ *Ibidem*, p. 264.

⁸ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent*, București, Fundația pentru literatură și artă, 1941, p. 697 și Idem, „Adevărul Literar și Artistic”, anul XII, seria a II-a, nr. 643, 1933, p. 9.

perioadă scurtă de protectorat, l-a executat perfid, el, la rându-i, un intelectual. Umorul este chiar cheia de citire, miza, de alfel, a demersului recuperării acestui scriitor.

Însăși viața lui, ca intenție monografică, este complexă, deoarece, probabil, autorul, schimbând medii diferite, nu ne oferă prea lejer oportunitatea de a-i ghici contextul și „politica” în care a scris. Eugen Lovinescu încadrează mai bine opera privitoare la mediul clerical al lui Damian Stănoiu, definindu-i stilul drept „satiră circumspectă”⁹. Dacă le-am supune unei anumite rigori critice, personajele clericale ale lui Damian Stănoiu au următoarele trăsături: 1. nu sunt unice în literatura română, dar au o doză de inedit aproape unică în cadrul ei. Și, tot prin comparație, sunt cele mai dezvoltate numeric. 2. se caracterizează prin limbaj, procedeu pe care autorul îl ridică la o înălțime estetică apreciată de critica vremii. 3. construcția lor nu urmărește neapărat robustețea și adâncimea – opțiune amendată de unii interpreți –, deoarece Damian Stănoiu, în prima parte a operei sale, cea mai valoroasă de altfel, a urmărit cu predilecție umorul, iar în cadrul acestei categorii nu există mult spațiu dedicat introspecției. Opțiunea autorului de a dezerta și de a turna estetic-literar experiența dintre tranșeele-ziduri a surprins în anii ascensiunii autorului. Nu că gestul ar fi fost primul de acest gen la noi, dar valoarea prozei umoristice cu subiect monahal îi făcuse autorului, indirect, o publicitate care, după un timp, l-a scos din cler cu surle și cu trâmbițe.

Primul capitol, *Oglinda din oglindă. Textele auto-confesive ale umoristului Damian Stănoiu. O posibilă descifrare*, se dorește a fi o încercare de exegeză în cheie psihanalistă a textelor lui confesive. Deloc una facilă, „povestea” lui Damian Stănoiu reclamă cantități substanțiale de concentrare critică. Damian Stănoiu pare că ascunde în spatele tuturor textelor lui o cascadă inversă umorului ascendent, mobilizator, umanist, pe care l-a propagat o viață întregă: o mănăstire răsturnată, drama unui om căruia i s-a spus să tacă. Cenzura ca funcțiune externă pe care o exercită conștiința, să citim mediul ierarhic monahal, nu i-a permis – o dată cu conștientizarea proprie a talentului artistic, real – să-și permită elaborarea în act, organizată, a energiei de acest tip. Aceeași cenzură va dezlănțui în timp, prin acumulare, represiunea extremă pentru Damian Stănoiu, anume excluderea din monahism.

De cealaltă parte, a scriitorului, elaborata inhibiție determinată de un sistem rigid, supra-moral – cel al scolasticii de tip ortodox-răsăritean, care nu vede în artă decât o cochetare cu umanul, gest eretic la origine – se opunea nesănătos instinctului enorm, spontan, dăruit tot de

---

⁹ Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. IV, București, 1928, p. 285.

Sus, al evocării. Era o contradicție? Sigur, plus mențiunea că, probabil, însuși sistemul rece, elitist, citește ipocrit, al organizării mentale de tip călugăresc, bazat pe reprimare, era o cale greșită, cu tot idilismul de rigoare. Damian Stănoiu nu numai că a acumulat la început un capital enorm de tendițe refulate, dar a și început să opună rezistență fățiș. Și nu din afara zidurilor mănăstirii, ci din interiorul ei. Nu despre subiecte din civilie, „mirenești”, ci chiar despre viesparul infantil, înzestrat din belșug cu un anumit grad de dinamism, al vieții în comun și în aceeași uniformă. Există clar în monahism, ca în orice tip de ierarhie, opus artei, o conveniență stridentă, aici militaristă, care generează din belșug refularea, muză principală în artă. Căci în majoritatea cazurilor reprimarea tendinței nu echivalează deloc cu anihilarea ei. Cazul Damian Stănoiu este unul dintre ele.

Umanismul lui Damian Stănoiu și plasarea lui în galeria celor mai buni umoriști ai literaturii române derivă chiar din concilierea ludică a antagonismului dintre idilismul vieții la comun și realitatea cruntă a asocierii, dintre a fi și a putea fi, și, în ultimă instanță, dintre trup și suflet, o ceartă eternă, de o mie de carate. Divergența este simplă, de intuit din orice punct am fixa-o, însă modul în care a fost transpusă estetic a rămas nu numai memorabil, ci o referință pe care, de un secol, nu a depășit-o nimeni. Însuși pumnul pe care-l dă de peste un secol psihanaliza în toate palierele umaniste, acela al substratului enorm, preponderent sexual, pe care se bazează arta despre om, relevă, chiar la Damian Stănoiu, militar încartiruit benevol în cetatea lui Dumnezeu de pe pământ, umorul. Este, dintre toate opțiunile pe care genul masculin le are nu numai în scriitură, ci și în caracter, la modul general, cel mai nobil instrument vizavi de primitivismul dinamic și gregar pe care-l presupune starea de a fi om, neignorându-i, totuși, sexualității, amploarea de care dă în mod constant, dovadă. Damian Stănoiu a sublimat condiția îngustă a clericului – care asediază tragic Raiul – în deriziunea Sfinților Părinți, înțelegătoare, autentic creștină, și, în primul rând umanistă.

De remarcat o situație limpezită în cadrul proiectului monografic: Damian Stănoiu este, probabil, unul dintre cazurile cele mai fericite de autodidacticism din cadrul literaturii române. Trecând doar prin școala primară și gimnazială, de o precocitate infantilă rară în mediul rural, secretar la primăria satului natal încă de tânăr, Damian Stănoiu învață din auzite și din citite. Este un mare cititor, condiția sigură de mai apoi a anvergurii lui literare în cadrul căreia, de altfel, cantitatea i-a fost învinuită că ar cauza, în cadrul unor romane laice, calitatea. Să luăm perioada lui prolifică, 1929-1939: aproape două romane anual, stufoase și credibile, cu subiecte din cele

mai diverse, monahale și mirenești, fiecare probând o documentare ireproșabilă, volume traversate de o sagacitate monumentală și de un inedit regizoral de zile mari. Lejeritatea cu care produce proză în două registre divergente lasă impresia unui intelectual redutabil. Însuși stilul probează perindarea lui Damian Stănoiu prin diverse medii, cu trimitere la intervalul de dinainte de debut, când a călătorit și a muncit prin toată țara. Diferitele dialecte românești sunt readuse vii numai din urechea internă a autorului care, foarte probabil, avea o memorie vizuală și auditivă perfectă.

Primul text autoconfesiv este romanul *Demonul lui Codin (La poarta muzelor)*, editura „Cartea Românească”, București, 1930. Conflictul dintre el și lume, agabaritic, maturizant, deci și frustrant, începe, potrivit „pățaniilor” lui Codin, încă din clasele primare. Atipic datorită aplecării lui exprese spre învățătură, dă impresia unuia încrezut, și, prin urmare, vine mereu bătut. Nici acasă nu găsește înțelegere. O pubertate chinuită, ca a majorității intelectualilor ieșiți căpos din mediul rural. La vitregia socialului s-a mai adăugat și o anumită formă de ghinion care îi urmărea istoric pe țăranii răsăriți, sosiți la oraș pentru a pretinde. Încă de la unsprezece ani Codin își declară solemn, contabilizând toate posibilele meserii onorabile, că a lui va fi aceea de „om de carte”¹⁰.

Plecat în lume, Codin declară artificial o întoarcere acasă. Însă nu o face pe cel mai scurt drum. El bate țara în lung și în lat, amână indiferent momentul revenirii în câmpia de unde a plecat. De fapt, nu se va mai întoarce niciodată acasă. La Bacău cunoaște din nou violența. La Iași cunoaște însă foamea, un instinct teribil, „cea mai hidoasă dintre stafii”¹¹. Reușește să scape de ea, muncind din greu ca vânzător de ziare. Este timpul în care Codin încetează să mai viseze: „S-a dus copilăria”. Un timp în care, depresiv și subnutrit, își zărește chipul într-o vitrină și râde de el însuși și de etajul mult inferior în care l-a aruncat pasiunea pentru înălțimi¹². Este un punct terminus, în care Codin ia o hotărâre radicală, aceea de a ajunge scriitor.

Pleacă pe jos la București, ajunge secretar la spitalul Pantelimon, aici se îndrăgostește de o studentă, un sentiment intens, probat pentru prima dată cu adevărat¹³, întărit printr-o rundă

---

¹⁰ *Ibidem*, p. 33.

¹¹ *Ibidem*, p. 167.

¹² *Ibidem*, pp. 196-198.

¹³ *Ibidem*, p. 236. Anterior episodului de la Pantelimon, mai existase un scurt moment de pasiune, consumat la Iași, dar terminat aproape contondent, deoarece servitoarea fetei la care Codin se uita de mai multe zile, coboară decisă să elimine intrusul.

nocturnă de voyeurism¹⁴. Sentimentul iubirii reprezintă o mobilitate inedită în preocupările lui existențialiste care până atunci duceau în unanimitate către stupiditatea lumii. Lumea nu e stupidă, oamenii sunt făcuți pentru a fi fericiți. Codin probează pentru câteva zile intensitatea dragostei, chiar și dacă nu fizic – va avea grijă de acest aspect obsedant, eliberându-și tumultul fizic cu o bucătăreasă. Codin are un real complex de inadaptare. El însuși mărturisește că este proprietarul unei firi nestatornice¹⁵ și de oriunde pleacă nu-i pare rău¹⁶. O tipologie a pribeagului, a exilatului în aceeași lume obtuză, un periferic inadaptat nici periferiei, nici centrului. Acest complex are un radical comun cu un altul, acela de inferioritate socială venit, mai ales, din inechitatea „burgheză” ridicată la nivel de normă. Aproape toată intenționalitatea lui Codin este dublată de instinctul de supraviețuire și, de ce nu, de căpătuire, sentiment prozaic, de înțeles raportat la originile lui rurale. Chiar și când se îndrăgostește își face calcule, ridicând la pătrat eventualele oportunități materiale.

Codin vorbește cu Dumnezeu, își rezervă mereu plăcerea de a-L corecta și de a-L acuza de nedreptatea lumii. De altfel, în spiritul educației primite, cu toate că merge la biserică, ignoră cultivarea propriei credințe, la fel ca tinerii de vârsta lui. Într-una din ultimele tentative de sinucidere se va gândi serios la toată această educație, fond statornic, dar nebăgat în seamă. Sinuciderea, pe care o amână mereu și din care-și face un comandament¹⁷, este doar o rezolvare facilă a unui disperat. Gestul suprem, totuși, îl face, aruncându-se în mare, lângă Cazinoul din Constanța. Dar, așa cum se întâmplă adesea în regiile cu sinucigași, o șansă extra-terestră schimbă radical viața personajului¹⁸. După doi ani de la țipătul de ajutor, Codin, sinucigașul indecis, este acum un scriitor premiat de Academie, Caius Argeșanu, grație unei poezii norocoase, scrisă în spital.

Romanul autobiografic al scriitorului Damian Stănoiu nu trădează deloc, în anul apariției, umoristul care deja era. Este o mărturisire – mediocră estetic, ce-i drept – despre suferințele reale, incredibile până la ficțional, ale unui tânăr studios, fugit din sat datorită spectrului milenar care îl păștea acolo: plugul și coarnea lui. Este prima piesă în demonstrația tragicului figurii lui Damian Stănoiu. Mizeria acestei perioade nu este un reproș, ci o condiție existențială pentru un alt nivel, superior, deoarece singura alternativă a disperărilor este să fie puternici.

---

¹⁴ *Ibidem*, p. 229.

¹⁵ *Ibidem*, p. 241.

¹⁶ *Ibidem*, p. 252.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 269, 272, 279, 292, 304, 309.

¹⁸ *Ibidem*, p. 311

O a doua sursă auto-referențială este un *Jurnal*, mai precis mss. nr. 3413/964 și nr. 3414/964 din cadrul Bibliotecii Academiei Române, 2 caiete dictando începute parțial. Prin conținut, acestea relevă cel mai bine caracterologic autorul supus intenției monografice. O angoasă nedefinită, determinată de amenințarea reală a unui tip de coerciție directă, medievală în esență, pune stăpânire în mod constant pe un artist trezit în uniformă.

La Căldărușani ia decizia revanșei: „Sunt hotărât să divulg în patru volume viața bisericească așa cum e. Sunt sigur că servesc și pe Dumnezeu, și Biserica națională”. Având în vedere aceste intenții fruste și acuzația ulterioară de trădare adusă lui de către clerul superior și mediu – nejustificată nici moral, nici estetic –, putem să ne pronunțăm clar în definirea prozei lui Damian Stănoiu. Este, oare, arta lui una cu tendință? În fond, da, în formă însă, analizând stilul și intenționalitatea estetică, nu. Damian Stănoiu edulcorează în comic realitatea ipocriziei clericale, dură în fond, fiind împinși, din acceptarea acestei prezumpții, să îi recunoaștem autorului intenția umanizatoare, demersul igienic și rezultatul clasic: o proză luminoasă, vie și penitentă – în sensul înțelegerii până la acceptare, din partea lectorului, a numeroaselor caractere monahale, acuzabile în fond.

Următorul text autoconfesiv supus atenției este Fondul *Damian Stănoiu* din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române. La o simplă psihanaliză a textului irumpe neutru impresia de fragilitate, generată de o clară frustrare materială. Aceasta, la rândul-i, este condiționată direct de riscul asumat căpos, toată viața, de a trăi nostalgic, numai din scris. Ineditul fondului, inclusiv cel fotografic, rămâne însă nealterat și impune o nouă dezbatere asupra unor poziții monografice cimentate greșit de-a lungul anilor.

Interviurile, la rândul-le, un alt izvor biografic. Fire discretă – apanaj al puternicei formații monahale despre care, după cum am văzut, declara nu l-a părăsit niciodată – cele două interviuri pe care le-a oferit trădează din nou această proprietate. În primul, *De vorbă cu Damian Stănoiu*, publicat în „Adevărul Literar și Artistic”, nr. 644/9 aprilie 1933, luat de Lascăr Sebastian, scriitorul evocă nostalgic puberitatea grea pe care a fost nevoit să o traverseze, diferitele meserii de pe diferitele rute ale începutului de maturizare, toate într-o discrepanță funciară față de idealismul lui. Instantaneu, se oficializează o constantă caracterologică bănuită de mult: „Neastâmpărul meu îmi vâără din nou în cap să plec în lume cu orice preț”¹⁹. Aristocrația acestui

---

¹⁹ *Ibidem*, p.1.

țăran călător – inclusiv între zidurile reci ale mănăstirii, unde rămâne aproape douăzeci de ani – rămâne, în definitiv, timbrul propriu al lui Damian Stănoiu.

Al doilea interviu este oferit în „Viața literară”, an XV, nr. 9/1941, lui I. Valerian. Psihologic, contradicția dintre discreția ontologică a lui Damian Stănoiu și lejeritatea lui țărănească de a fi sincer, nu este decât un revers, o cauză indirectă, o umplere contondentă a unui vid – probabil nedorită. Umorul însuși al operelor lui atât de gustate odinioară – astăzi, mai greu, datorită unei lipse acute și triste a reeditării lor – nu este, oare, pe lângă intenția inconștientă de manifest, cea mai rodnică frustrare, transfer admirabil din care literatura română a avut numai de câștigat? O întrebare al cărei răspuns, cu toate sitele științifice propuse până în prezent – și în lipsa unui răspuns clar din partea autorului – nu mai poate fi dat în mod obiectiv.

Auto-claustrarea, condiție primă a cantității agabaritice a operei lui, este menționată razant: „La cafenea nu mă duc. Trăiesc mai mult singur, și în această privință nu prea văd deosebire de mănăstire. De altfel, mi-am petrecut anii numai între zidurile monahale”²⁰. Firea singuratică nu denotă neapărat atributul asocial al multora dintre confrăți, ci înregimentarea productivă sub flamurile muzei. Să nu uităm că Damian Stănoiu a trăit din scris, această libertate nobilă și rară îndatorându-l pe scriitor cu însuși timpul vieții lui – în 1933 mărturisirea că din cele douăsprezece luni ale anului, zece sunt dedicate scrisului. Această forță creatoare, migala călugărească de a munci mult și pe tăcute, coroborate cu formația lui discretă, dau un portret general ușor intuibil: Damian Stănoiu, un om al jocurilor de lumini pe care însuși și le-a montat și întreținut.

Ultimul text auto-confesiv este romanul *Amintiri din mănăstire*, apărut la Editura pentru literatură, 1962. Criticul Dumitru Micu întrevădea în această postumă firul roșu al operelor satirice ale autorului: „Tot ce e mai caracteristic vieții de mănăstire, așa cum o vede scriitorul, mai concludent pentru cunoașterea acestei vieți, se poate regăsi aici, concentrat, înfățișat ca experiență directă”²¹. Există la Damian Stănoiu un reflex auctorial de a livra publicului anti-personaje pe bandă rulantă. Volumul supus atenției este aglomerat intenționat cu modele întoarse, vii și credibile, incredibil de terestre, de fapt, în comparație cu imperiul statutului lor cvasi-angelic. În cazul acestei opere interesul demersului nostru psihanalitic este de a stabili clar

---

²⁰ *Ibidem*, p. 207.

²¹ Damian Stănoiu, *Amintiri din mănăstire*, Editura pentru literatură, București, 1962, pp. VI-VII. Același critic vitupera activist pe lângă carte: „Confesiuni de o sinceritate totală, *Amintirile din mănăstire* lăsate de Damian Stănoiu sunt un document al degradării umane, al pervertirii și îndobitocirii oamenilor prin claustrare și misticism”, *Ibidem*, p. X.

intenția auctorială. Acuzația de trădare din partea clerului superior – plătită prin însăși excluderea sa din monahism – vine foarte serios în sprijinul căutării noastre. Am văzut, de asemenea, mai sus, mărturisirea intenției de răzbunare a autorului față de un sistem opresiv și dezumanizant – cu toată poleiala lui absolută de instituție ultimă și infailibilă. Dorim, însă, să demonstrăm ceva cu mult mai delicat decât aceste interese personale limitate și, în fond, răutăcioase. Este vorba despre intenția estetică, generală, de a scrie, de a evoca, intenție în care demersul pur subiectiv, de a înfiera un întreg autism oficializat, este o chestiune mică și de mult uitată. În plus, și istoric, și ca finalitate, răzbunarea lui Damian Stănoiu nu a schimbat nimic în atitudinea vizată.

O constantă la „eroii” unei asemenea literaturi este chestiunea falsei religiozități, filon central de exploatare satirică. Călugării din opera lui Damian Stănoiu afișează o smerenie întoarsă, automată, fără efect, deoarece este tehnicizată până la bagatelizare. Ei se iartă cu atât mai vârtos cu cât păcătuiesc mai mult. Indirect, această afacere profitabilă cu conștiința lor laxă, îi abrutizează. Ei fructifică la scară industrială un precept discret care a înnobilat creștinismul și încă o face: iertarea prin căință. Monahii acestei literaturi fac excese memorabile pe spinarea fragilă a acestei idei, o imponderabilă în fond. De altfel, toate renunțările pentru care votaseră formal la intarea în ostășia pentru Domnul irită și mai mult fondul lor, acumulând pe dos frustrări care tind și ele spre o formă, viciul, excesul. Și, exact cum nu ar trebui să se întâmple lucrurile, o fatalitate simplă și „logică” împinge virtutea spre păcat. Bântuiți vag de instrucție, unii călugări văd monahismul ca o treaptă socială, o „aranjare” rezonabilă a unei situații fără ieșire, în fond, dacă ne gândim la realitățile dure ale universului rural românesc.

Al doilea capitol, *Sursele comicului și ale satiricului*, încearcă să demonstreze afirmația că Damian Stănoiu este unul dintre cei mai valoroși umoriști din literatura română și că această afirmație își are acoperirea ei plauzibilă nu numai în savoarea cu care încă se citesc textele lui, probabil element subiectiv, deci neștiințific, cât și în originalitatea operei sale exclusiv cea cu subiect monahal, care, de altfel și-a și păstrat neclintit anduranța în fața criticii. În primul rând, Damian Stănoiu este primul și încă singurul scriitor de la noi care își face din moralizarea artistică a clerului un subiect în sine.

Neutralitatea auctorială vizavi de personaje și propagarea programatică a umorului aduce foarte mult cu cea boccaciană. Această depărtare, igienică și pedagogică, le-a permis, într-o mare măsură, prin independența dăruită, să se auto-caracterizeze. Autorul ia toate semnalmentele unui monograf modern care doar fotografiază, repugnându-i din principiu idilismul care impregnează

toată atmosfera monahală și care, de altfel, denaturează. Acest idilism, pompat probabil inconștient în mediul monahal presupus cazon, ignoră însă că interzicând trupul și necesitățile lui riscă să îl dea cu totul peste cap.

Prima sursă a comicului, așadar, este derapajul. Aproape toate personajele monahale, excluzându-le pe cele supranumerare, de decor, sunt prinse ontologic într-o proporționalitate inversă, tragică în fond, comică în formă, între idealul pe care și l-au asumat inițial și starea lor reală, faptică. Comicul, în adevăratul lui resort, nu este, așadar, faptul normal și de neimputat al servirii nevoilor fizice, ci ridicarea – aproape inumană până și în condițiile favorabile ale izolării monahale – la care canoanele îl silesc pe om, în sensul binelui său. Micile drame care decurg din acest decalaj – prezența agabaritică a trupului și realitatea hieratică a unui suflet prea mic pentru devizele propuse – împânzesc savuros scenele, concurând surprinzător la impresia originalității operei lui Damian Stănoiu.

Stilul degajat-descriptiv al autorului ameliorează profesionist figurile de monahi prinși în plasa vieții, unii încrâncenați, alții auto-iertători, încât acest derapaj, probabil superficial din punct de vedere filozofic, ne apare clar și robust ca sursă a comicului. Imaginarul anahoretului duce zilnic în spinare un paroxism al formei, impregnându-se indirect de ea, și ducând la superficialitate. Acest derapaj enorm, aritmic și găunos, constituie, repetăm, prima sursă a comicului, originală și de netăgăduit.

A doua sursă este limbajul. Autorul investește impresionant în oralitate, ca un adevărat umorist al generației post-caragialiene, George Călinescu remarcând faptul că Damian Stănoiu ar fi reușit și în teatru²². Texte vechi, de cazanie, sunt reproduse discreționar, aproape toți călugării replicând din Sfintele Scripturi cu o jovialitate memorabilă. Încă de la începutul narațiunii atenția lectorului cade obstinat pe replică, originală și dozată precis, muzicală – autorul avea, inerent, și această cultură. Am văzut în galeria de personaje caracterizate minimal cum unele, schițate rapid de autor, se construiesc singure, jovial și aproape haotic, prin dialog. Același G. Călinescu remarca o constantă valorică: „Esențialul artistic la Damian Stănoiu nu este modul de folosire a materialului, ci modul de expunere, cu un cuvânt, stilul”²³. Așa cum corect sublinia criticul Ion

---

²² G. Călinescu, *Damian Stănoiu: Pocăința stareșului*, în „Adevărul Literar și Artistic”, București, an XI, seria a II-a, nr. 586, 28 februarie 1932, p. 2.

²³ Idem, *Camere mobilate*, în „Adevărul Literar și Artistic”, nr. 643, 1933, p. 9.

Nistor, limbajul lui Damian Stănoiu este o „îmbinare a graiului moldovenesc de tip sadovenian cu texte biblice, locul proverbelor din opera lui Ion Creangă fiind luat aici de citate panegirice”²⁴.

A treia sursă și ultima a comicului este cel de situație, în cazul unor opere revizuite spre partea finală a vieții – mai ales *Alegere de stareță*, criticat pozitiv de către Pompiliu Constantinescu drept „cea mai corozivă critică a organizației monahicești după *Icoane de lemn* a lui Tudor Arghezi”²⁵–, estompat benefic. Mănăstirea are dinamica ei terestră, cu toată idiosincrasia publicului laic vizavi de aceasta, o prejudecată idilică în fond – de parcă ostașii Domnului ar trebui să stea numai pitiți și să se roage. Înghesuirea canonică a oamenilor, premisă euforică de a schimba în bine alteritatea lor animalică, nu duce aici – probabil nu numai aici și nu numai acum – decât la răsturnarea ei jalnică. Intriga e facilă, se ivește imediat, mai ales pe decorul pregnant social, ierarhic.

Sursele satirei sunt ușor de depistat. În primul rând, socialul. O râvnă vetero-testamentară inundă toate impulsurile celui care scrie. Realitatea dintre zidurile mănăstirești la care are acces și care se pretinde idilică, nu este deloc roz. De aici un conflict original, clasic în fond. Am putea emite, chiar și fără a evita o bucurie răutăcioasă, că Damian Stănoiu a deconspirat spre binele liric obștesc, clerul. O prăpastie inacceptabilă până la urlet – amendată de către popor, nu la fel de satisfăcător și de literatură – se adâncea de două mii de ani între înălțimea chemării de a fi preot și situația reală, de pe teren.

O a doua sursă a satiricului, după social, este intelectualul. O superioritate certă, legală, cristalizată și stabilizată prin auto-didacticism, îl recomandă pe Damian Stănoiu, ajuns imediat secretar de mitropolit, să își privească fix, de sus, confrății, o masă amorfă, ludică mai mereu, de blegi și de izgoniți ai soartei, prestatoare a unui creștinism de karaoke, fals și țipător. O premoniție simplă indica sigur ceea ce se li se rezerva intelectualilor din rândul clerului blocat în slujbe și în fitile. Departate de un anume soi de titanism justițiar, rar printre clerici, proscrisul scrie predilect povestiri necucernice, și nu din ipostaza de mirean, ci de ieromonah, o imprudență și atunci, și acum. Crezuse, oare, eronat, în înțelegerea artei lui de către superiori? Sau, poate, a fost un gest calculat, asumat până la capăt? Probabil că amândouă.

Al treilea capitol, *Scrisul și rictusul istoriei*, tratează critic literar prozele cu subiect monahal. În unanimitate, critica literară recunoaște că debutul lui Damian Stănoiu este nuvela *În*

---

²⁴ Ion Nistor, „Prefață”..., 1987, p. XXVI.

²⁵ Pompiliu Constantinescu, cronică literară în „Vremea”, anul V, nr. 268/25 decembrie 1932, p. 21.

căutarea unei parohii, apărută în 1927 în primele două numere ale „Vieții românești”²⁶. Un fel de Creangă oltenesc răsună cu totul nou în fața celui mai pretențios lector. Această primă nuvelă, foarte importantă în cercetare, oglindește profetic aproape tot stilul viitor al lui Damian Stănoiu. O anume flecăreală malițioasă, dar bine stopată, o muzicalitate proprie unui cleric rutinat la strană dau o notă originală discursului. Și, nu în ultimul rând, plăcerea de a scrie, care, întoarsă, oferă brut plăcerea veche de a-i citi pe clasici. Damian Stănoiu scrie clasic, frazarea este scurtă, descrierile sunt punctuale și minimale, replica, sfătoasă și patristică, discursul ferind din plin stilul sforăitor al amvonului de pe care, de altfel, autorul scrie – trimițându-l, totuși, într-un soi de superficialitate stilistică deloc deranjantă, după chipul și asemănarea personajelor lui monahale, în fond.

Cronologic, a doua nuvelă publicată este *O anchetă*, găzduită din nou, în același an, de aceeași prestigioasă revistă ieșeană²⁷ – probabil nu întâmplător, fiind îndeobște cunoscută aplecarea tipic moldovenească spre toate formele epicului. Încă de la început lectorul este pus în fața unui soi de incredibil, foarte natural în lumea ermetică a mănăstirii. Este vorba de asigurarea dată starețului controlat de către un alt cleric, revizor și el, că mireanul nou, războinic al luminii, nu va face probleme și că, în final, „binele” va învinge. Intenționalitatea justițiară a mireanului, văzută ca trufie, este însă spartă punctual, înalții clericii deturnând abil, prin târăgănare, începerea socotelilor. Revizorul este însă purtat de colo-colo, plimbat pe lac, îmbătat și ghiftuit în chiolhane antice, greco-romane. Învins, omul renunță creștinește și se întoarce spășit la București. Vina, bineînțeles, e aruncată și pe diavol, și pe firea păcătoasă a omului.

Nuvela *S-a certat maica Natalia cu maica Vitalia* publicată în același an, în aceeași publicație²⁸, forjează același inedit, și anume deconspirarea comică, nevinovată în fond, a mediului monahal. Autorul dozează profesionist lumini și umbre, reușind un crochiu real al unui scurt episod de mănăstire, o furtună în pahar care ia în mintea purtătoarelor dimensiunile vieții și ale morții.

Publicată în 1928 în coloanele „Adevărului Literar și Artistic”²⁹, *Cum petrec călugării* este un colaj de evocări. Titlul princeps, *Copii bătrâni sau cum petrec călugării*, spune totul: călugării testează o rutină incredibilă din care unii, accidental, mai ies prin comic și deriziune.

---

²⁶ „Viața românească”, anul al XIX-lea, nr. 1, Iași, 1927, p. 5-26 și nr. 2, p. 196-209.

²⁷ „Viața românească”, anul al XIX-lea, nr. 5, Iași, 1927, p. 151-171.

²⁸ „Viața românească”, anul al XIX-lea, nr. 6-7, Iași, 1927, p. 366-383.

²⁹ „Adevărul Literar și Artistic”, anul VIII, seria a II-a, nr. 379/11 martie 1928, p. 1-2 (continuare în nr. 380/18 martie, p. 4).

Ținerea de șotii nu este o lipsă a seriozității, și nici Domnului nu-i plac sobrii și căpoșii. O cavalcadă de momente și schițe se întrec în a capta surâsul cititorului.

În 1928 apare volumul *Călugări și ispite* – recenzat bine de critică³⁰ – o recapitulare a ceea ce scrisese până atunci, nuvelele amintite mai sus, plus *Anichit păcătosul*. Drama lui Anichit este una clasică, umană, înduioșătoare. El este prototipul călugărului „de obște” al lui Damian Stănoiu: un om de treabă, chinuit de așteptările mari pe care le-a votat, dezamăgit de imposibilitatea funciară de a le respecta, dar mereu optimist, auto-proiectat către un timp în care, cu ajutorul lui Dumnezeu al Căruia soldat s-a făcut, va câștiga împărăția de pe lumea cealaltă.

Duhovnicul maicilor, nuvelă apărută în 1929 la editura „Cartea Românească”, este o mostră a unei precocități organizate. Textul, cel mai lung de până acum, inundă în citate clasice din Sfinții Părinți, montate perfect în replici și în monologuri. Probabil că această operă de început rămâne cel mai bun argument că Damian Stănoiu este unul dintre cei mai mari umoriști ai literaturii române, un clasic de neevitat în evocarea numelor importante ale umorului literar românesc. Probabil involuntar, autorul schițează rapid, în laturile strâmte și matematice ale genului, figura clasică a lui Don Quijote. Tehnic literar, personajul este conceput aproape magistral. Maniheismul funciar pe care îl dezvoltă însă face ravagii, fiind nu numai antipedagogic, ci și provocator și dezbinător.

Necazurile părintelui Ghedeon este un micro-roman apărut tot la „Cartea Românească”, în 1928. Acțiunea noii opere se desfășoară în satul Scaieți din apropierea Bucureștilor, unde Ghedeon, ieromonah sătul de viața grea din mănăstire, suplinește aici temporar postul de preot. Autorul impune alt ritm, stăruind mai mult pe detaliu. Avantajele speciei nu întârzie să apară. Pe lângă dramele lui Ghedeon, mici, dar adevărate, ale călugărului exilat de bună voie într-un necunoscut ostil, romanul evocă monografic un sat de câmpie de la începutul secolului trecut. Pe lângă aceasta, lectorul este introdus într-un lung periplu folcloric și pseudo-creștin, mai mult păgân, care, per ansamblu, atestă încă o dată imposibilitatea creștinismului în arealul rural – să spunem, prudenți și iertători, în marea majoritate a lui, ca să nu jenăm o întreagă literatură teologică interbelică, luminoasă, idealistă și bine scrisă pe acest subiect.

Pocăința starețului este prima mini-nuvelă din volumul nou, omonim, din 1931, apărut tot la editura „Cartea Românească”. Regizată previzibil, cu întoarceri și surprize pe ultimul segment – în stilul deja cunoscut –, acțiunea se derulează într-un cadru gastronomic de lux, o

---

³⁰ D.I. Suchianu („Adevărul Literar și Artistic”), Octav Botez („Viața românească”), Perpessicius („Cuvântul”).

rețetă auctorială de succes, deoarece activează instantaneu gurmandul, interesul lectorului pentru epic crescând în proporție directă. Starețul Procopie cheamă la masă Consiliul mănăstirii, gest neobișnuit, ținând cont de purtarea lui despotică. Însuși titlul operei anunță o butaforie, o capcană clasică și perfidă. Starețul se poartă exemplar, își joacă impecabil, clar-neverosimil, rolul provizoriu, reușind să-și atingă, printr-o tehnică imbatabilă – reușește și împăcarea cu Pahomie, din divertisment, probabil, deoarece votul lui nu îi mai trebuia – scopul lui viclean, semnăturile Consiliului pentru abuzurile financiare pe care le înfăptuise.

Jalba cuviosului Pitirim, cea de-a doua mini-novelă din aceeași serie, „Pocăința starețului” – novelă de pe urma căruia i s-a tras și caterisirea –, tratează aceeași temă largă, evaziunea, mai precis poziționarea clară a personajului în demascarea ei. Starețul Pangratie ia toate măsurile pentru a-și ascunde faptele, semnalate episcopului printr-o anonimă a unui frate de sub ascultare.

Calea împărătească este o altă novelă din seria amintită mai sus („Pocăința starețului”, 1931). Autorul își permite pedagogic, la început, să explice pe ce pretext va construi discursul: calea împărătească, de mijloc, știut fiind că în mediul monahal, mai ales în cel bărbătesc, există o mare tentație pentru extreme. Una dintre extreme, celebră, periculoasă și deloc oportună, constă în hărțuirea diavolului. Așadar, reflexul iconic al monahului îi cere lui Carion, personajul principal, ceva palpabil, real: un tablou cât mai amănunțit al acestui dușman de lux, diavolul.

Probabil că *Dragoste și smerenie*, penultima novelă din seria „Pocăința starețului” (1931), este cea mai probatorie în privința umanismului auctorial. Practicând preceptele credinței – devenite artificiale prin repetarea lor cultică – călugării sunt descoperiți exact în rutina, teribilă, de altfel, a propriilor lor existențe. De aceea, un simplu butoi cu vin al tovarășului lor devine o ispită majoră. Imaginea de ansamblu a acestei mici perle a umorului clasic românesc este una de un optimism probabil nepermis, totuși, perfect creștin.

Pustnicii de sub stâncă, ultimul text din seria de mini-nuvelă din 1931, sondează voit ironic, la modul general, masca, probabil involuntară, întâlnită în rândul clerului monahal. Este vorba despre acel sentiment de atemporalitate și de aspațialitate pe care, indirect – și fals, de cele mai multe ori diversionist – le provoacă regnul monahal, prezumat semi-angelic, în fața privitorilor mireni.

Romanul *Alegere de stareță* (1932) este, probabil, vârful operei lui Damian Stănoiu. Maturizarea autorului este evidentă. Atacarea genului nu este nouă, însă acum este impecabilă.

Personajele sunt conturate clar, intriga este savuroasă, decorul este inedit, iar regia este una memorabilă. Din acest moment autorul este integrat legal în lista numelor care contează, devenind clară atât clasicitatea lui, ca formă, cât și substanța inedită a umorului său. Epicul rămâne la fel de intrigant pentru majoritatea lectorilor, profani realităților mănăstirești. Tămâioara, mănăstire de călugărițe, rămâne fără stareță, situație cauzată de îmbolnăvirea și moartea aceleia în funcție. Maicile Tomaida și Zenaida se înscriu direct în cursa pentru locotenență, reușind, prin interpuși, să fie numite concomitent în același post, datorită neatenției episcopului care semnase indiferent. De aici o întreagă epopee care lasă în urmă morți, destituiri, intrigi, scandaluri în presă și în Senat. În cele din urmă, o a treia monahie, Aftusa, este votată de către sobor. Conflictul se încheie prin împăcarea copilărească a celor două rivale – în pofida ravagiilor pe care le produsese – , autorul dezavuând, probabil, lipsa de maturizare a multor purtători de uniformă monahală.

Apărut în 1933 la „Cartea Românească”, romanul *Ucenicii sfântului Antonie* reia precece tema veche a antagonismului trup-suflet. Autorul alege din nou, dintr-un reflex deja consacrat, dubletul de personaje care, aici, se aseamănă chiar și paronimic: Ghelasie-Ghervasie, o incertitudine alimentată voit. Mucenicia lor casnică este reală și dureroasă. În definitiv, drama lor constă în ralierea snoabă la un gen de elitism păgubos, des întâlnit în universul monahal: arderea rapidă a etapelor, lipsa endemică de răbdare, asumarea unei perspective prea înalte, reflex antipedagogic amendat chiar de către Părinți.

Filaret și Acachie sau O zi mitropolit, apărut în 1934 la editura „Cartea Românească, este un mini-roman static, observațional. Eliminat din cler, autorul își rezervă indiscreția să urmărească o zi de lucru din agenda unui bătrân mitropolit, Filaret, alias patriarhul Miron Cristea. Pasiunea lui pentru bani este singurul stimulent, termic vorbind, al firii lui reci și rutinate. Opoziția cu Acachie, subordonatul lui cinstit și credincios, este mai mult mimată. Acachie, foarte probabil, ca voce critică a autorului, nu poate exista nici măcar ca personaj, deoarece critica lui corozivă și dreaptă la adresa tipului de dictatură ecleziastică, permisă chiar din interiorul ei, nu are acoperire nici ficțional, darmite real – în prezumția că ficționalul imită realitatea.

Eros în mănăstire (1935, Editura „Universal” Alcalay) probează, probabil cel mai mult, dezinvoltura programatică pe care și-o asumă Damian Stănoiu o dată cu expulzarea din mediul monahal. Un scandalos bine temperat curge umoristic spre concluzia că și monahii sunt oameni,

adică niște bipede ameliorate. Peste dezaprobarea categorică a faptelor în sine rămâne însă calitatea artistică a stop-cadrului fixat asupra făptuitorilor. Romanul este scris într-o perioadă de maximă creativitate a autorului, beneficiind din plin de retorica vechilor cazanii care, de altfel, îl consacrase pe autor.

Cazul maicii Varvara, apărut în 1937 la editura „Librăria Academică S.A.R.”, reia viril subiectul monahal după rețeta sigură de până atunci, a mini-romanului clasic. Volumul are osatura romanului polițist, autorul ținând neapărat și la acest articol de inventar liric. Însă, ca de atâtea ori la Damian Stănoiu, stilul inundă și ecranează pozitiv totul. Arhaismul discursului, melodia internă care irumpe constant, umorul în cascadă, precocitatea cu care sunt trasate și urmate piste epice și punctele caracterologice, sunt argumente care îl favorizează din plin pe Damian Stănoiu într-o eventuală ierarhizare a umoriștilor români.

Al patrulea capitol, «*Jocul Satanei*», romanul *marii revanșe*, tratează despre romanul omonim, apărut în 1947 la editura „Cugetarea”. Volumul este, cu riscul categorisirii, cea mai mare frescă umoristică din literatura română – atât ca dimensiuni, cât și în privința complexității semantice teologico-filozofice –, în el fiind tratate detaliat diferite aspecte ale credinței și ale organizării ei terestre. Paralel, autorul dezvoltă o critică ironică, umanistă în fond, traversată secvențiat de o diatribă indirectă la adresa oricărui fel de ierarhizare (demonică și terestră). Revenirea virilă la subiectele predilecte monahale – care îl consacraseră și pentru care publicul, nostalgic, îl dorea revenit și, foarte probabil, reinventat, cazul dat – avea deja avantajul rutinei romanului laic, turat până la refuz în aproape zece volume.

Inedită nu este neapărat revenirea la un vechi subiect, ci o anumită cizelare a stilului. Scriitura curge natural, oralitatea fiind asigurată magistral. Lectura produce delectarea romanelor vechi franceze, cu regii mitologice, arhitectura tinzând spre complex, spre grandios, și susținând robust toată intenționalitatea auctorială. Al. Piru sesizează „vigoarea epică” a noului roman, spațiu de desfășurare pentru „dialoguri erudite, ci citate la tot pasul, deloc pedante și pline de haz”, povestirile monahului Silvan constituindu-se într-un „mic Decameron”³¹. Romanul aduce din nou în atenție constanta originalității lui Damian Stănoiu, resursele lui inepuizabile pe un subiect monahal considerat închis, asupra căruia, repetăm, autorul rămâne încă, de departe, cel mai bun exponent al ficțiunii în literatura română.

---

³¹ Al. Piru, *Damian Stănoiu*, în *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura pentru literatură, București, 1968, p. 27.

S-a sugerat, la un moment dat – în timpul regimului comunist, când criticii literari, conformi doctrinar materialismului dialectic, ignorau savant și suficient atât existența lui Dumnezeu, cât și pe cea a diavolului, reprezentându-i pe amândoi drept personaje –, vecinătatea categorială a romanului cu genul S.F.³². Măgulitoare în fond, încadrarea salva întrucâtva, moral bisericesc, noua evadare în vechiul domeniu de pe urma căruia i se datorase atât caterisirea, cât și invers – gloria literară, irevocabilă și perpetuă. Nu frapează neapărat alăturarea de nuanțe necomplementare, cât stilul atent și discret în care se toarnă atât potențialul sacrilegiu, dar și desfășurarea meteorică a unui epic inundat de faptele „tari” ale ultimei istorii. În definitiv, după o viață deturnată pe nedrept, Damian Stănoiu investește în *Jocul Satanei* una dintre cele mai artistice și mai inofensive – pentru un cler dictatorial și rinocerizat –, admirabilă în toată splendoarea ei, revanșă. O mare revanșă a unui om la fel de mare, care, repetăm, a riscat într-un moment al vieții totul pentru literatură și, mai ales, a intuit mereu talentul cu care a fost atins și pe care l-a cultivat până la ultima suflare ca pe o obligație divină.

Proportional, al cincilea capitol, *Raftul uitat. Opera cu subiect laic*, este cel mai lung din tot excursul monografic, și aceasta deoarece romanele laice a fostului monah Damian Stănoiu reprezintă o performanță artistic-auctorială atât ca schimbare de registru – aruncat în laicitate, autorul se adaptează repede și bine, scriind profesionist despre viață, despre o lume nu neapărat necunoscută, dar, întrucâtva, străină deprinderilor de tagmă –, cât și cantitativ.

Primul roman este *Demonul lui Codin (La poarta muzelor)*, apărut în 1930, dezbătut pe larg mai sus, în capitolul despre auto-referențialitate.

Al doilea roman cu subiect laic, *Fete și văduve*, apărut în 1931 la editura „Cugetarea”, este caracterizat de către Perpessicius drept un „excelent vodevil rural”³³. Faptul că printre atâtea proze cu subiect monahal devenite celebre deja în acești ani Damian Stănoiu scrie bine și realist într-un registru total nou ne dă încă o dată anvergura acestui scriitor. Avem în față, foarte probabil, cel mai bun roman de inspirație laică al lui Damian Stănoiu. O constantă indiscutabilă însoțește, pagină cu pagină, volumul: stilul viguros. O lume rurală văzută naturalist de un ochi fix și rece

Romanul *Camere mobilate*, apărut la editura ziarului „Adevărul” în 1933, este, probabil, cel mai cunoscut dintre cele cu subiect exclusiv laic ale scriitorului Damian Stănoiu. Biografic,

---

³² Ion Nistor, „Prefață”..., 1974, p. XL.

³³ Perpessicius, *Mențiuni critice*, vol. IV, Fundația pentru literatură și artă, București, 1938, p. 112.

volumul evocă una dintre perioadele dificile ale scriitorului. Expulzat din mănăstire, Damian Stănoiu încearcă să se descurce singur, rămânând în București și căutându-și gazdă. O lume pestriță și interesantă se cere explorată. Autorul trece prin fața ochilor zeci de gazde, care mai de care mai insolite, așa cum stă bine marilor aglomerări urbane. De altfel, romanul reprezintă și o adevărată mostră de studiu sociologic despre degradeul social interbelic bucureștean. Romanul este unul al deziluziei, nu neapărat a neșansei de a închiria – probabil tehnice sau contextuale, aici, de a găsi un loc pentru a trăi –, ci, mai ales, a oamenilor. În definitiv, niciodată nu a contat prea mult încăperea, ci omul care o locuiește.

Parada norocului, roman apărut în 1934 la editura „Cugetarea-Delafras”, moralizează pe marginea victimelor caruselului nebun și acaparator al jocurilor de noroc, autorul însuși, după cum am văzut, una dintre ele. Acțiunea se petrece în Sinaia, unde ruleta – o adevărată zeiță a destinului – își are templul ei și de unde dezlănțuie adevărate uragane existențiale. Autorul scrie de pe propria piele, exact din timpul pelerinajelor păgâne prin cazinouri. Notele cele mai grave din registrul auto-distructiv sunt însă date de Liță Soare, prezumat încă de la început ca un model.

Pe străzile capitalei..., cu subtilul „Soarta lui Radu Pelin”, roman lansat în 1935 la editura „Universala Alcalay”, este varianta erotică a romanului *Camere mobilate* (1933). Același mundan complicat, perfid în aparenta lui strălucire, plimbă personajele și le sortește următoarea mișcare, deoarece, oricât s-ar strădui Radu Pelin să își impună – atunci când iese în stradă în căutarea unei jumătăți „de consum” sau „de cununie” – el nu face decât să se supună hazardului diurn al pietonalelor lungi și pestrițe ale Bucureștiului interbelic. Discrepanța tristă dintre aparență și realitate este atent ameliorată, într-un dozaj aproape contrapunctic, de caracterul bun al personajului principal, burlacul Radu Pelin, un fost seminarist care lucrează acum în cadrul Ministerului Finanțelor. O prezență benefică, așadar, pe parcursul întregii lecturi.

Pensionarii, roman apărut la editura „Națională” Ciornei tot în 1935, este un mini-roman despre o perioadă statică, neproductivă, incriminată ca egoistă, o juisare a rămășiței de viață plătită de stat sub formă de gratificație de vârstă numită oficial „pensie”. Se bagatelizează ironic poziția sacrosanctă, patriarhală și absolută a vârstei a treia căreia, generații întregi, i s-a acordat obligatoriu reverența de rigoare. Coperta este cât se poate de explicită: un exemplar din marea masă a vârstnicilor taie solemn dintr-un copac, împărțind neutru frunza câinilor adunați la

operație. Fiecare etapă a rutinei unei zile de pensionar este demantelată cu mania artistică de a semnaliza barocul clipelor.

Oameni cu sticleți, apărut la „Cartea Românească” tot în 1935, este primul volum de schițe. O suită interesantă de caractere sunt puse în situații diferite pentru a se valoriza mai bine artistic. În prima schiță, *Loc de veci*, autorul reușește impecabil – nu numai acum, ci și în majoritatea operelor sale – să reproducă limbajul numeroaselor etnii și difeitele dialecte ale limbii române, urmărind aproape obsesiv muzicalitatea lor și, în definitiv, originalitatea scriiturii. În *E bine însurat* putem întrezări un episod biografic al autorului de după scoaterea din clerul monahal. Chinuit de accesele foarte dureroase ale reumatismului, autorul derulează un întreg cortegiu de stări și de contracarări, măcar pasagere, ale efectelor lui – o descriere minuțioasă și interesantă este cea a celebrei practici a ventuzelor, aplicate profesionist de o gazdă bătrână. Pătimitorul ajunge la concluzia că pentru a rezolva mai multe necesități, dar și pe aceea de a avea la dispoziție mereu o maseuză, este bine să te însori, mai precis să îți procuri o soție. *Peste gard reia* stilul viguros din romanul rustic *Fete și văduve* (1931). În prezenta schiță autorul construiește atent o ironie la adresa prostiei feminine. Povestirea *Autorul reia* o temă ubicuă, cea a condiției artistului. *Părerile domnului Budacea despre femei și despre cărți* este o schiță sexistă. Un bărbier în vârstă își prezintă clientului filozofia lui îngustă și tare, de neclintit – ignorată, în fond – despre genul slab.

Apărut la editura „Socec” în 1936, *Luminile satului reia* o mai veche pretenție de roman rural. Dacă în valorosul *Fete și văduve* (1931) o temă importantă era sexualitatea ca forță haotică, absolvită de imoralitate – datorită cauzei ei naturale –, aici, pe lângă aceasta, la fel de precoce, intervine una artificială, de context, dar penetrantă în descătușarea frustrărilor „ceățenilor rurali”: tema politică și obsesiile pe care ea le generează.

Foarte probabil, *Căsătorie de probă*, apărut la editura „Cugetarea-Delafras” în 1937, este cel mai bun roman cu subiect laic al scriitorului. Închegat la limita unei netăgăduite percepții de soliditate, autorul reușește nu numai să dea forme distincte – antagonice unele altora – personajelor, ci să și creioneze puternic, în tușe clare, atmosfera tensionată a Bucureștiului interbelic, plină de un exotism propriu românesc, febră care astăzi nu se mai întâlnește decât arhitectural-nostalgic, pe Calea Victoriei.

Mișu Popescu, „avocat cu firmă și fără clienți”³⁴, împreună cu Viorica Polog, profesoară de limba română, amândoi divorțați, semnează un fel de contract prenupțial de durată unui an, cu scopul de a se edifica, într-adevăr, dacă sunt apti a sta împreună restul vieții. Încă de la început absurditatea demersului lor frizează stupidul. Egoiste și false, cele două firi încep imediat să își dăuneze reciproc, fiind însă obligate de condițiile draconice și idealiste ale contractului să rămână împreună. Lucrurile se precipită și relațiile se intersectează perfect înspre un haos deliberat, din care să rezulte mai clar cele reale.

Cartofor deloc accidental, intrat în acest declin pe fondul expulzării din monahism, autorul descrie în romanul *O partidă de pocher*, apărut la editura „Cugetarea-Delafras” în 1938, o topografie a acestui viciu, meandru burgheză periculoasă, de cele mai multe ori fără ieșire. Pe lângă rutina și tehnicitatea fadă, inerente acestui joc – descrise în detaliu –, autorul surprinde caractere în momente terminus, generate jucătorilor de regulile pokerului, asociate de ei, ca în orice dependență maniacală, cu pseudo-teofanii.

Se joacă pe bani, nu foarte mulți, la început doar ca decor și ca o presupusă finalitate. Fiecare jucător, teologic vorbind, este imoral. Lipiciul jocului se transformă într-o clisă grea și dezumanizantă, anihilând toate urgențele pe care jucătorii le-ar fi avut în viața reală. Personajele sunt niște statui încremenite în acidul cuantic al vremii. Blocajul fizic și spiritual explică, de altfel, cronicizarea unui sentiment de moarte lentă. Miniromanul se încheie previzibil, cu victime, deoarece bătrâna Smara Munteanu moare de surmenaj. Personaje conturate, intrigă dinamică, stil rutinat. A fost, de altfel, și motivul reeditării postume.

București-Sinaia, apărut la editura „Cugetarea” în 1939, este un roman descriptiv care reia tema virilă și obsedantă a jocurilor de noroc. Numai că de data aceasta personajul nu își mai continuă viața, ca în *Parada norocului* (1934), ci și-o întrerupe ireversibil, de creanga unui copac. Firea superstițioasă a cartoforului este disecată pe larg. Aproape toate formele și mișcarea care le animă formează un dans ofertant sau, dimpotrivă, pedagogic, în sensul de a fugi cât mai departe. Autorul accelerează profesionist ritmul, întreținând un suspans real și original, ca unul care cunoscuse toate etapele și terminologia.

Voiaj de plăcere (Douăzeci de zile în tren), apărut la editura „Bucur ciobanul” în 1940, este un roman-reportaj. Rămâne puterea documentului, aportul pe care romanul îl aduce într-o eventuală monografie socială interbelică – generală, bineînțeles – a României Mari, așa cum o

---

³⁴ Idem, *Căsătorie de probă*, Editura „Cugetarea”, București, 1937, p. 20.

vedeau contemporanii ei. Evocativ, discursul aduce în plus barocul nesperat al detaliului care, cu siguranță, în timp, s-ar fi pierdut. Practic, fiecare istoriograf al localităților pe unde personajele își poartă destinul are parte de o bucată fixă de realitate, frustă ca o fotografie veche și prețioasă, din care poate construi fără teamă vechiul decor. Peripețiile din interiorul intervalului local sunt și ele credibile, simple și triste, ale unor oameni săraci și idealști, posedați constructiv de mania călătoriei și a înregistrării parcursului pentru posteritate.

Dâmbovița, apă dulce..., apărut la editura „Universul” în 1941, readuce în atenție tema norocului. Numai că de această dată – compensatoriu celorlalte două romane cu același motiv, pesimiste și angoasante – autorul face un cadou și îl prezintă chiar pe învingătorul irefutabil în toată exuberanța, bucuria și aplecarea spre „pierzanie” pe care câștigul „nemilos” le poate aduce. Patru cetățeni din Fălticeni câștigă o importantă sumă de bani la loterie pe un bilet comun. Trei civili plus bunul părinte Ermolae de la mănăstirea Slatina. Romanul are toate valențele unui studiu caracterologic. Țăranii cu bani dau iama în marele oraș și cumpără frenetic. Orașul luminat educă, însă caracterele rămân la fel de rupestre. Finalul este progresist, în sensul că toți rămân în București. Însuși părintele Ermolae se mută de la Bistrița moldoveană la mănăstirea Antim. Mirajul marelui oraș rămâne unul cert, decizia monahului – altădată un susținător înverșunat al ideii de întoarcere – relevând și mai profund influența civilizatoare, la modul general, a metropolei asupra celor care înțeleg fenomenul urban.

Apărut în 1942 la editura „Cartea Românească”, *Furtună în iad* este un volum de schițe prețios nu numai artistic, dar și biografic. Un furnicar de meserii și de caractere își dau obolul liric pentru construirea unui gigantic mozaic al diversității și, în definitiv, al dramei umane.

Circumscriș semi-aluziv romanului polițist, *O noapte cu ghinion*, apărut tot în 1943 la editura „Cugetarea”, întrunește aproape rezonabil cerințele genului. Intriga tinde spre complex – cu inerentele cramponări, probabil acceptabile – suspansul fiind asigurat, în tensiunea deja rutinată acum a romanului clasic polițist, încă de la început. Personajele sunt tușate minimal, autorul oferind epicului investirea lor cu calitățile și defectele de rigoare. De altfel, acțiunea inundă preponderent discursul, autorul, în granițele stricte ale genului, neoprindu-se la pasaje descriptive decât pentru presupusa detensionare (și aceasta, mai mult mimată pentru un lector contemporan).

Clasicitatea volumului este evidentă, mai ales istoric literar: un roman aproape polițist, clasic, cu o intrigă net superioară – cu tot inoportunul probabil al comparației – romanului *Cazul*

maicii Varvara. Deranjează unele puseuri de didacticism și sentimentalismul accidental, inerent, oricum, interbelicului. De remarcat, însă, alonja. Un fost monah autodidact scrie profesionist întâmplări cu multe personaje într-un ritm alert, auto-impus. Autorul nu mai scrie acum ironic, dintre zidurile protective ale congregației, ci desfășoară o lume complicată, imprevizibilă și periculoasă. O asumare directă, fiziologic vorbind, a laicității, reprezentată plener de urbanismul dezumanizant, perfid și impredictibil din roman.

Romanul *Preot fără voie*, apărut în 1943 la editura „Cugetarea-Delafras”, cu toată crusta teologică – o aparență –, vădește o certă prezență a unui fond moral și filozofic, și anume poziția omului total în cadrul lumii din care a ieșit, pe de o parte, și, pe de alta, aversiunea acestei față de erou, în general. Psihanalitic și nu numai, romanul este un manifest. Autorul trage programatic în majoritatea reflexelor clericale, demontându-le sanitar și robust. Evidenta repulsie față de organizarea strâmbă, voit idilică, dar ipocrit-pompoasă, a credinței, dă un personaj nu numai atipic și, pe alocuri extra-terestru, ci rememorează puternic imaginea ultimă, sacrosanctă, de un absolut nostalgic, a lui Mesia, Omul cu majusculă, venit în lume ca să o întoarcă pe dos, pentru a o inventa din nou, pentru a-i dărui definitiv germenii veșniciei. Părintele Drumețu este chipul lui Iisus Hristos, prototipul eroului legat la mâini care, prin răbdare, învinge totul.

Autorul delegă personajului principal toată obida acumulată în timp dintr-un sistem închis și ingrât căruia, la un moment dat, îi va da cu tifla și îl va da involuntar sau nu în vileag pentru a-l curăți sau, măcar, a-l sesiza. Nu în ultimul rând, acest roman este dovada intenționalității reale a lui Damian Stănoiu în privința literaturizării tagmei preoțești: una umoristică, citește sanitară, față de clericii neputincioși, alta idealizată în privința exemplarelor rare de sfințenie. Însăși onomastica – deloc aleatorie – trădează rolul trecător, pur terestru, al formei acestei lumi și al oamenilor din ea, mai ales șansa rară ca ei să întâlnească vocații de martir: precar fizic și voit inferior, părintele Drumețu, în intervalul care i s-a dat, se aruncă la cerere în cea mai problematică parohie din județul Romanați, o comunitate-victimă a răfuielilor politice și inter-confesionale.

Ultimul roman cu subiect laic, *Haine vechi*, apărut în 1947 la editura „Forum”, readuce în atenție mitul eroului. În spitalul „Visarion”, zidit de familia Cantacuzino la marginea Bucureștilor, angajații se îndeletnicesc, pe lângă fișa postului, cu o meserie veche, furatul. De la portar până la epitrop, toți fac bani frumoși din măsluirea facturilor, din inventarea unora noi și din tăierea porțiilor bolnavilor. Personalul se constituie într-o adevărată bolgie, atributul

substantivizat al intereselor de grup și constanta istorică a celor care, accidental, au acaparat, într-un sistem anume dat, puterea. Romanul readuce original în atenție mitului eroului: un singur om, cu o infirmitate deghizată expres pentru a fi asumată – în numele tuturor oropsiților –, reușește cu mâinile goale să schimbe din temelii o instituție grea de nedreptate, un adevărat grajd al lui Augias. Deloc o metaforă, adevărata – și cea mai mare – izbândă nu înseamnă cucerirea dușmanului, ci convingerea lui de a dezarma. Malcaveț, destul de inteligent, ia decizii contrare firii lui și, de multe ori, este traversat de sentimente creștinești. Scriitorul deghizat joacă perfect rolul nebunului care curăță cetatea. Domnișoara internă, cu o intuiție apriorică demnă de a unui profet, citește nu numai în chipul lui, dar, mai ales, în fapte. Un puzzle intrigant se cere dus până la capăt, regia secretă a lui Barbu Grăuleț fiind pusă în slujba dreptății. De fapt, amândoi consumă aceeași frecvență, cea a adevărului, cu primul ei rod, dreptatea, obligația civică de căpătâi pentru orice construcție socială.

Ultimul capitol, *Personajele monahale. Dicționar esențial*, concură la ideea de clasicitate a prozei lui Damian Stănoiu. El scrie cu un zâmbet cald, deloc idilic, înțelegându-și personajele pentru că a coabitat cu ele.

O corectitudine „naturală”, neutră religiei sau civilizației, se impune discret în fața lectorului, ochiul infraroșu al divinității neputând fi fentat. Între modelul propus și situația lor, jalnică, este o distanță mare, propagatoare de comic. Textele lui Damian Stănoiu sunt satirice, inundate abundant de apele sărate ale unei morale cvasi-creștine, lungi, deșirate, cu capul în nori – demontat și ținut voit acolo –, dar cu picioarele înfipite pragmatic în sol. Însuși creștinismul personajelor profesează o iubire după posibilități.

Degajat prin toți porii discursului, hazul este un fel de scrânciob al mănăstirii anexat bisericii, în care se dau pe rând doritorii de aerisire. Hazul umple de acea *joie de vivre* toate mănăstirile lui Damian Stănoiu, dovadă că spiritul nu s-a veștejit, că inteligența n-a coclit. Seriozitatea încrâncenată este probă a mândriei și se pedepsește cu pozna de rigoare. Macarie, seriosul cu chip de regulament care numai la băutura mai ia trăsături umane, se încumetă să enunțe: „însuși sfântul Vasilie cel Mare, cât era el de aspru la înfățișare și la cuvânt, și-a îngăduit și el o glumă pe seama unui bucătar împărătesc”(Duhovnicul maicilor, 1929).

Rămâne impresionant depozitul de teme, de voci și de informații, material prețios pentru istorici și folcloriști, o manie a detaliului proprie autodidacților, pagini întregi fiind dedicate, spre exemplu, cântecelor de horă și celor de cârciumă. Bacanalele monahilor sunt pline de chiuituri și

de „ziceri” mirenești, consemnate atent de către Damian Stănoiu cu conștiinciozitatea că în lipsa demersului, astăzi s-ar fi pierdut. O altă generalitate – pe lângă cea a autodidacticismului – este pofta de viață a lui Damian Stănoiu. Nu am contabilizat dese pasaje aluzive la mâncarea frustă – aglomerare care, sub penița autorului, se transformă din natură moartă în furii apetisante – sau la festinurile, de-a dreptul fabuloase, pe care autorul le descrie pur și simplu antologic. Damian Stănoiu inserează constant scene gastronomice, încarcă textul cu mese întinse și cu personaje care mănâncă și beau, boemă care amintește instinctiv cititorului atât efemerul vieții, cât și importanța clipei.

Anexele sunt dedicate surselor monografice noi, mai precis *Jurnalul* personal aflat la Biblioteca Academiei Române, mss. 3414/964 și mss. 3413/964, și Fondului „Damian Stănoiu” din cadrul Muzeului Național al Literaturii Române.

BIBLIOGRAFIE

Surse inedite

Arhiva Muzeului Național al Literaturii Române, Fond „Damian Stănoiu”.
Biblioteca Academiei Române, mss. 3414/964.
Biblioteca Academiei Române, mss. 3413/964.

Surse edite și instrumente de lucru

CĂLINESCU, G., *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent*, București, Fundația pentru literatură și artă, 1941.
CĂLINESCU, G., *Damian Stănoiu: Pocăința starețului*, în „Adevărul Literar și Artistic”, București, an XI, seria a II-a, nr. 586, 28 februarie 1932.
CĂLINESCU, G., *Camere mobilate*, în „Adevărul Literar și Artistic”, anul XII, seria a II-a, nr. 643, 3 aprilie 1933.
CONSTANTINESCU, Pompiliu, *Scrieri*, vol. IV, București, Editura „Minerva”, 1970.
CROHMĂLNICEANU, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I, București, Editura Minerva, 1972.
DEMETRIUS, Vasile, *40 de ani de cultură*, Editura „Universala” Alcalay, 1935.
LAZU, Ion, *Scriitori olteni. Note despre Damian Stănoiu*, în „Memoria Oltului și Romanaților”, an V, nr. 7 (53), 2016.
LOVINESCU, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. IV, București, 1928.
MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura „Paralela 45”, 2008.
MICU, Dumitru, „Prefață” la Damian Stănoiu, *Alegere de stareță*, Editura pentru literatură, 1964.
NISTOR, Ion, „Tabel cronologic”, în Damian Stănoiu, *Nuvele și romane*, vol. 1, Editura „Minerva”, București, 1974.
NISTOR, Ion, „Prefață” la Damian Stănoiu, *Nuvele și romane*, Editura „Cartea Românească”, București, 1987.
PELTZ, I., *Amintiri din viața literară*, Editura „Cartea Românească”, București, 1974.
PERPESSICIUS, *Mențiuni critice*, vol. IV, Fundația pentru literatură și artă, București, 1938.
PERPESSICIUS, *Mențiuni critice*, vol. V, 1946, București.
PIRU, Al., *Damian Stănoiu*, în *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura pentru literatură, București, 1968.
POPESCU-SIBIU, I., *Psihanaliza, doctrina lui Freud*, ed. a III-a, Sibiu, 1936.
RADINSCHI, Constantin, *Să nu-l uităm pe scriitorul Damian Stănoiu*, în „Ziarul Evenimentul” (regional al Moldovei), nr. din 15 iunie 2002.
SASU, Aurel, *Dicționarul biografic al literaturii române, Vol. 2: M-Z*, Editura „Paralela 45”, Pitești, 2006.
SIMION, Eugen, (coordonator genral), *Dicționarul general al literaturii române, Vol. 6 (S-T)*, Academia Română, Editura „Univers Enciclopedic”, București, 2007.
SEBASTIAN, Lascăr, *De vorbă cu Damian Stănoiu*, în „Adevărul Literar și Artistic”, nr. 644/9 aprilie 1933.
STĂNOIU, Damian, *Demonul lui Codin*, Editura „Cartea Românească”, București, 1930.

STĂNOIU, Damian, *Fete și văduve*, Editura „Cugetarea”, București, fără an (1931).
STĂNOIU, Damian, *Ucenicii sfântului Antonie*, Editura „Cartea Românească”, București, 1933.
STĂNOIU, Damian, *Eros în mănăstire*, Editura „Universala Alcalay”, fără an, (1935).
STĂNOIU, Damian, *Pe străzile capitalei...*, Editura „Universala Alcalay”, 1935.
STĂNOIU, Damian, *Pensionarii*, Editura „Naționala” Ciornei, 1935.
STĂNOIU, Damian, *Oameni cu sticleți*, Editura „Cartea Românească”, fără an (1935).
STĂNOIU, Damian, *Luminile satului*, Editura „Socec”, fără an (1936).
STĂNOIU, Damian, *Cazul maicii Varvara*, Editura „Librăria Academică S.A.R.”, fără an (1937).
STĂNOIU, Damian, *Căsătorie de probă*, Editura „Cugetarea”, București, 1937.
STĂNOIU, Damian, *București-Sinaia*, Editura „Cugetarea”, fără an (1939).
STĂNOIU, Damian, *București-Sinaia*, Editura „Cugetarea”, 1939.
STĂNOIU, Damian, *Voiaj de plăcere (Douăzeci de zile în tren)*, Editura „Bucur Ciobanul”, București, fără an (1940).
STĂNOIU, Damian, *Parada norocului*, Editura „Cugetarea Georgescu Delafras”, ediția a II-a, fără an (1941).
STĂNOIU, Damian, *Dâmboviță, apă dulce...*, Editura Ziarului „Universul”, ed. a III-a, 1942.
STĂNOIU, Damian, *Preot fără voie*, Editura „Cugetarea-Delafras”, București, 1943.
STĂNOIU, Damian, *Jocul Satanei*, Editura „Cugetarea Georgescu-Delafras”, București, fără an (1947).
STĂNOIU, Damian, *Haine vechi*, Editura „Forum”, București, 1947.
STĂNOIU, Damian, *Amintiri din mănăstire*, Editura pentru literatură, București, 1962.
STĂNOIU, Damian, *Alegere de stareță. Ucenicii sfântului Antonie*, Editura „Eminescu”, București, 1970. STĂNOIU, Damian, *Necazurile părintelui Gheodeon*, Editura „Minerva”, ediția Ion Nistor, București, 1974.
STĂNOIU, Damian, *Cum petrec călugării. Nuvele și romane*, vol. II, Editura Minerva, București, 1974, Colecția „Biblioteca pentru toți”, ed. Ion Nistor.
STĂNOIU, Damian, *Camere mobilate*, Editura „Star Trafic –S.F.”, Craiova, 1990.
STĂNOIU, Damian, *O partidă de poker*, Editura „Fulga”, București, 1991.
STĂNOIU, Damian, *Furtună în iad*, Editura „Marc”, București, 1991.
STĂNOIU, Damian, *O noapte cu ghinion*, Editura „Universal Dalsi”, 1993.
STEINHARDT, Nicolae, *Dăruind, vei dobândi*, Editura mănăstirii Rohia, 2006.
STRAJE, Mihail, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, ale scriitorilor și publiciștilor români*, Editura „Minerva”, București, 1973.
ȘERBAN, Mihail, *Amintiri*, Editura pentru literatură, 1969, București.
VALERIAN, I., *Cu scriitorii prin veac*, Editura pentru Literatură, București, 1967.
ZACIU, Mircea, PAPAHAĞI, Marian, SASU, Aurel (coordonare și revizie științifică), *Dicționarul scriitorilor români, R-Z*, Editura „Albatros”, București, 2002.

